

ΤΟ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1914-1930)

Πρόσφυγες στην Ελλάδα κατά το 19ο αιώνα

Ορισμοί ιστορικών όρων

• **«Γ' Εθνοσυνέλευση (1826-1827)»:** Στην Γ' Εθνοσυνέλευση (1826-1827) διάφορες ομάδες προσφύγων που είχαν καταφύγει στην ελεύθερη Ελλάδα επιχείρησαν να θέσουν το αίτημα της αποκατάστασής τους και ειδικά της μόνιμης εγκατάστασής τους. Γι' αυτό επιδίωξαν την εκπροσώπησή τους στη Συνέλευση. Από τους Μικρασιάτες, μόνο οι Σμυρναίοι ενεργοποιήθηκαν προς αυτήν την κατεύθυνση. Ζητούσαν από τη Συνέλευση: α. να εκπροσωπούνται σ' αυτήν και β. να προσδιοριστεί τόπος για τη δημιουργία συνοικισμού των διασκορπισμένων ελεύθερων Σμυρναίων. Μόνο το αίτημα του τόπου έγινε καταρχήν δεκτό. Αποφασίστηκε να δοθεί χώρος στην περιοχή του Ισθμού για να δημιουργηθεί πόλη με την επωνυμία «Νέα Σμύρνη». Η Συνέλευση παρέπεμψε το θέμα στη Βουλή, η οποία όμως δεν το προώθησε. (+ σελ. 121) Τέλος, στην Γ' Εθνοσυνέλευση οι Ψαριανοί ζήτησαν με καθυστέρηση να καθοριστεί τόπος προσφυγικού συνοικισμού τους. Έχοντας εξασφαλίσει στην πράξη χώρο εγκατάστασης στην Αίγινα δεν πιέζονταν, όπως άλλοι. (+ σελ. 123) Μόνο στην Γ' Εθνική Συνέλευση το προσφυγικό προβλήθηκε εντονότερα από τις διάφορες προσφυγικές ομάδες, που ζήτησαν την εκπροσώπησή τους στη Συνέλευση, για να προωθήσουν το αίτημα παροχής χώρου για μόνιμη εγκατάσταση στην ελεύθερη Ελλάδα.

• **«Βουλευτικό»:** Οι Σουλιώτες πρόσφυγες έφτασαν σε μια περίοδο κατά την οποία το Μεσολόγγι, μετά την εκδίωξη των Τούρκων από τη Δυτική Στερεά, είχε πλέον επιβαρυνθεί υπερβολικά. Οι εγχώριοι δυσφορούσαν έντονα γι' αυτήν τη συνεχή εισροή προσφυγικών πληθυσμών. Για να ανακουφιστεί η πόλη, το Βουλευτικό παραχώρησε στους Σουλιώτες το Ζαπάντι, βορειοδυτικά του Αγρινίου. Οργανωμένες όμως αντιδράσεις των ντόπιων ματαίωσαν τη σχεδιαζόμενη παραχώρηση γης για εγκατάσταση προσφύγων. Παρά την αποτυχία, η απόφαση αυτή αποτελεί την πρώτη ιδέα για αποκατάσταση προσφύγων στα χρόνια του Αγώνα και έφερε στο προσκήνιο το ζήτημα αξιοποίησης των «εθνικών γαιών», που επρόκειτο να απασχολήσει αργότερα το νεοελληνικό κράτος.

• **«Επιχείρηση Φαβιέρου (1827-1828)»:** Η νοσταλγία για την ιδιαίτερη πατρίδα τους και οι κακουχίες στην προσφυγιά τόνωσαν την επιθυμία των Χίων να επιστρέψουν στο νησί τους, έστω κι αν αυτό βρισκόταν υπό τουρκική κατοχή. Από τον Οκτώβριο του 1822, αρκετοί άρχισαν να επιστρέφουν. Όσοι παρέμειναν, αντίθετα με άλλους πρόσφυγες, εργάστηκαν σε όλη τη διάρκεια της Επανάστασης, όχι για αποκατάσταση στους τόπους που είχαν προσφύγει, αλλά για ανακατάληψη του νησιού τους. Η αποτυχημένη επιχείρηση του Φαβιέρου (1827-1828), που προετοιμάστηκε από Χίους πρόσφυγες για το σκοπό αυτό, έθεσε άδοξο τέλος σε αυτές τις προσπάθειες και γέννησε νέο κύμα Χίων προσφύγων προς τη Σάμο και τις Κυκλάδες.

- **«Ψήφισμα της 5ης Μαΐου 1827»:** Το ψήφισμα της 5ης Μαΐου 1827, με το οποίο καλούνταν όλοι οι ορθόδοξοι «όσων αι πόλεις κατεστράφησαν, να προσέλθουν εις την Βουλήν να ζητήσουν τόπον και να εγείρουν νέας πόλεις», έδειχνε την τάση να επικρατήσει μία ευρύτερη αντίληψη για το προσφυγικό. Ωστόσο, οι επαναστατικές κυβερνήσεις δεν προχώρησαν στην υλοποίηση των αποφάσεών τους και δεν οργάνωσαν συνοικισμούς προσφύγων. Οι δυσμενέστατες συνθήκες κατά την Επανάσταση αλλά και οι κατά τόπους αντιδράσεις εμπόδισαν την εφαρμογή μέτρων για την επίλυση του προβλήματος.

- **«Μακεδονική Επιτροπή»:** Τον Ιανουάριο του 1878 ιδρύθηκε στην Αθήνα η Μακεδονική Επιτροπή, με σκοπό την οργάνωση επανάστασης στη Μακεδονία. Πάλι οι Μακεδόνες πρόσφυγες της Νέας Πέλλας, και άλλοι της Εύβοιας, ανταποκρίθηκαν στις προσπάθειες της Επιτροπής να συγκεντρώσει στρατιωτική δύναμη. Η επανάσταση ξέσπασε στον Όλυμπο, στα Πιέρια και στη Χαλκιδική και έληξε με ανακωχή μεταξύ των Ελλήνων επαναστατών και των Τούρκων. Πολλοί επαναστάτες πέρασαν για ασφάλεια στην ελεύθερη Ελλάδα. Λίγο αργότερα, μερικοί απ' αυτούς επέστρεψαν στις περιοχές τους.

- **«Κεντρική Επιτροπή υπέρ των Κρητών»:** Την ίδια εποχή συστάθηκε στην Αθήνα η Κεντρική Επιτροπή υπέρ των Κρητών, που μαζί με την αντίστοιχη της Σύρου ανέλαβαν την ενίσχυση του κρητικού αγώνα.

- **«Αγγλοελληνική Επιτροπή»:** Για τον ίδιο σκοπό, και ιδιαίτερα για την περίθαλψη των αμάχων προσφύγων, ιδρύθηκαν στο εξωτερικό διάφορες επιτροπές, όπως αυτή του Λονδίνου, η οποία, σε συνεργασία με την «Αγγλοελληνική Επιτροπή» στην Αθήνα, ανέλαβε την περίθαλψη 4.500 προσφύγων.